

WILHELM, l'altre HUMBOLDT

Pep Martínez

Professor de Llengua i Literatura

El meu, el de moltes promocions de filòlegs, Humboldt és Wilhelm, el lingüista, el filòsof, l'antropòleg, el guia literari i artístic del classicisme de Weimar, el mentor de Schiller i Goethe, el polític reformador, el políglota prodigiós, el classificador de les llengües, el "descobridor" del basc, el fundador de la Universitat de Berlín, etc. Un gegant, a la ratlleta de l'alçada del germà. Mereix, si més no, aquestes quatre ratlles, expressió del nostre reconeixement.

Wilhelm von Humboldt (1767-1835) fou el germà major d'Alexander, amb qui mantingué una relació d'afecte i de complementarietat biogràfica i intel·lectual sorprenents. Les seues vides i les seues obres semblen lligades per completar-se mútuament; fet que els seus contemporanis ja apreciaven quan els anomenaven "els dioscurs prussians"; *dioscurs*, com als germans Càstor i Pòl·lux de la mitologia grega. Si Wilhelm fou el savi de les humanitats, Alexander ho fou en l'àrea de les ciències. Com si entre tots dos s'hagueren repartit *fifty fifty* la tasca d'una revisió global de l'*Enciclopèdia* del XVIII.

Hi ha, a més a més, una retòrica compartida: els Humboldt solen acompanyar les exposicions científiques amb un mateix discurs filosòfic humanista i democràtic, exaltador de la natura (ecologista, *avant la lettre*), alhora que racional i transversal.

En efecte, tots dos apliquen una mateixa actitud empirista (inductista, per tant) i una visió racional, globalitzadora, als objectes d'estudi respectius. Per a Alexander, en la natura cada element s'explica per estar interconnectat dins un sistema solidari (*cosmos*); idènticament, Wilhelm estudia les llengües com a sistemes d'interrelacions internes, que, al seu torn, són l'expressió de la *weltanschauung* pròpia, de la manera particular de veure el món del poble que l'ha generat i l'usa. Ja no és un instrument creat arbitràriament per a comunicar el pensament, sinó que la llengua configura, constitueix, el pensament mateix.

Aquesta complementarietat és igualment observable en més aspectes biogràfics. Mentre Wilhelm, seguint els designis materns, va fer una carrera política brillant, Alexander optà ben prompte per dedicar-se plenament als estudis científics, que incloïen viatges i expedicions arreu del món. Si Alexander practicà una mena de celibat científista, Wilhelm, per contra, fou un home molt ben casat. Si Alexander va dependre la fortuna heretada de sa mare en el finançament d'expedicions i material científic, Wilhelm destinà gran part d'aquells cabals a la compra d'obres d'art, al mecenatge i, sobretot, a la reforma del castell de Tegel, que esdevingué residència i centre d'estudi dels Humboldt, més tard, primer museu d'antiguitats del món. Tots dos van ser uns grans viatgers i van compartir coneixements, objectes i experiències dels viatges respectius, fet que palesa una complicitat absoluta i perfecta.

Alexander va sobreviure més de vint anys el seu germà i va assumir l'edició de la seua obra no publicada, que era extensa i especialitada, com si tractara

d'acomplir un deure sagrat. Tots dos germans van gaudir d'unes vides extraordinàriament plenes, exitoses, com de contarella. La quantitat i la magnitud dels seus mèrits prou que justifiquen que la celebritat dels dioscurs prussians siga tan gran i perdurable.

Una obra immensa i diversa

Wilhelm i Alexander pertanyien a la noblesa militar prussiana. Eren néts del primer baró von Humboldt i fills d'una dona excepcional, Elisabeth, que va fer de la formació dels seus dos fills tot un projecte vital: una educació privada i elitista amb el bo i millor dels professors de cada matèria, guiada per un esperit il·lustrat, modern.

A diferència d'Alexander, que de seguida es va allunyar de la carrera funcional, Wilhelm acceptà les indicacions familiars i cursà estudis universitaris que el guiaren, primer, cap a la judicatura, després, cap a la diplomàcia (va ser ambaixador de Prússia al Vaticà i a Londres), i a l'alta política, com a reformador de les institucions educatives durant l'etapa reformista del príncep Frederic II de Prússia. Reformà el sistema educatiu: en tres etapes, amb professors ben formats. Fundà i organitzà la Universitat de Berlín, on institueix un model d'ensenyament universitari, "per projectes", en diríem ara, dissenyats i dirigits pel mateix professorat; model molt vigent, especialment, als EUA. Fou representant de Prússia al Congrés de Viena, el 1815, després de la derrota de Napoleó, i participà en les reunions per a una pretesa unificació d'Alemanya, etc.

Amb la reacció ultraconservadora i repressora posterior al Congrés de Viena, podem dir que Wilhelm passà a un segon pla en l'escenari polític i es retirà al seu castell de Tegel, per dedicar-se a l'estudi i al gaudi de la vida familiar i social, i de la natura. Cada dia, al tardet, escrivia un sonet.

A Tegel, també redactà un bon esplet d'assajos de temàtica variada, però majoritàriament lingüística, que no va poder publicar en vida. Per això, i per la subjugació general als grans *popes* de la lingüística comparada del s. XIX (Schlegel, Grimm, Wolf, Diez...), la contribució a l'estudi científic de la llengua de Wilhelm Humboldt no fou gaire valorada fins al segle XX, quan les teories lingüístiques emergents (primer, l'estructuralisme; més tard, el generativisme) reconegueren com a pròpies moltes de les seues aportacions.

Les descripcions, les comparacions, la classificació de les llengües que va estudiar són vàlides encara ara. Per exemple, els estudis sobre la llengua i la cultura basques.

En els darrers escrits es decantà cap a una mena de visió etnolingüística, diguem-ne, metafísica. Va morir sense completar potser la gran obra de la seua vida, un estudi de la llengua kawi de Java. Contenía una introducció amb un títol ben definidor del seu programa: *Sobre la diversitat de l'estructura del llenguatge humà i la seua influència en el desenvolupament espiritual de la raça humana*.